

Νικολάϊ Μπουχάριν

Το Αλφάβητο του κομμουνισμού

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ι Το καπιταλιστικό σύστημα

- Η παραγωγή εμπορευμάτων
- Η μονοπώληση των μέσων παραγωγής από την καπιταλιστική τάξη
- Η μισθωτή εργασία
- Σχέσεις ανάμεσα στους ανθρώπους στην καπιταλιστική παραγωγή
- Η εκμετάλλευση της εργατικής δύναμης
- Το κεφάλαιο
- Το καπιταλιστικό κράτος
- Κύριες αντιφάσεις του καπιταλιστικού συστήματος

6. Η παραγωγή εμπορευμάτων

Όταν εξετάζουμε πώς αναπτύχτηκε η παραγωγή κάτω απ'τήν καπιταλιστική κυριαρχία, βλέπουμε προ παντός ότι παράγονται εκεί εμπορεύματα. "Και τι σπουδαίο βρίσκουμε σ'αυτό;" θα μπορούσε κανείς να ρωτήσει. Το σπουδαίο είναι πως το εμπόρευμα δεν είναι ένα οποιοδήποτε προϊόν, μα ένα προϊόν που προορίζεται για την αγορά.

Ένα προϊόν δεν είναι εμπόρευμα όσο είναι φτιαγμένο για τις ανάγκες μας.

Όταν ο χωρικός σπέρνει το σιτάρι του, κατόπι το θερίζει και τ'αλωνίζει, αλέθει τον καρπό και φτιάχνει ψωμί για τον εαυτό του, το ψωμί αυτό δεν είναι εμπόρευμα, είναι απλώς ψωμί.

Δε θα γίνει εμπόρευμα παρά μονάχα όταν πουληθεί στον αγοραστή, δηλαδή όταν παραχτεί για τον αγοραστή, για την αγορά' θ'ανήκει τότε σε κείνον που θα τ'αγοράσει.

Στο καπιταλιστικό σύστημα, όλα τα προϊόντα προορίζονται για την αγορά, όλα γίνονται εμπορεύματα. Κάθε φάμπρικα, εργοστάσιο ή εργαστήριο, δεν κατασκευάζει συνήθως παρά μονάχα ένα εμπόρευμα και το εμπόρευμα αυτό είναι φανερό πως δε γίνεται για τις ανάγκες του εργοστασιάρχη. Όταν ένας εργολάβος κηδειών κατασκευάζει φέρετρα είναι φανερό πως τα φέρετρα αυτά δεν προορίζονται γι'αυτόν, ή για την οικογένειά του, μα για την αγορά. Όταν ένας εργοστασιάρχης παράγει ρετινιόλαδο, είναι επίσης φανερό πως κι αν ακόμα υποφέρει συνεχώς από κοιλιακές ενοχλήσεις, δε θα μπορέσει να χρησιμοποιήσει παρά ένα ελάχιστο μέρος από την ποσότητα λαδιού που παράχτηκε στο εργοστάσιό του. Κάτω από το καπιταλιστικό σύστημα το ίδιο ακριβώς γίνεται με όλα τα προϊόντα.

Σ'ένα εργοστάσιο κουμπιών, παράγονται κουμπιά, μα τα εκατομμύρια αυτά κουμπιά φτιάχνονται όχι για να ραφτούνε στο γιλέκο του εργοστασιάρχη, μα για να πουληθούνε. Κάθε τι που παράγεται, στην καπιταλιστική κοινωνία παράγεται για την αγορά, στην αγορά πάνε τα γάντια, το βραστό σαλάμι, τα βιβλία κι η αλοιφή, τα μέταλλα και το σπέρτο, το ψωμί, οι μπότες και τα όπλα' κοντολογής κάθε τι που παράγεται.

Η παραγωγή εμπορευμάτων προϋποθέτει αναγκαστικά την ύπαρξη της ατομικής ιδιοκτησίας. Ο τεχνίτης ή ο μικροβιομήχανος που παράγει εμπορεύματα, είναι ιδιοκτήτης στο εργαστήρι του και στα εργαλεία του' ο βιομήχανος ή ο εργοστασιάρχης έχει τη φάμπρικά του ή το εργοστάσιό του, μαζί μ'όλες τις οικοδομές, μηχανές κλπ. Μα από τη στιγμή που υπάρχει ατομική ιδιοκτησία και παραγωγή εμπορευμάτων, υπάρχει πάντοτε πάλη γύρω από τον αγοραστή, δηλαδή συναγωνισμός ανάμεσα στους πωλητές. Ακόμα κι όταν δεν υπήρχαν βιομήχανοι, εργοστασιάρχες, μεγαλοκαπιταλιστές, μα απλοί χειροτέχνες, οι τελευταίοι αυτοί καυγάδιζαν κιόλας αναμεταξύ τους για τον αγοραστή. Κι όποιος ήτανε πιο δυνατός, πιο καπάτσος, που είχε καλύτερα εργαλεία, μα προ παντός εκείνος που'χε εξοικονομήσει χρήματα, ήτανε πάντοτε από πάνω, καπάρωνε τον αγοραστή, κατέστρεφε τους άλλους χειροτέχνες και πλούταινε κιόλας. Λοιπόν, η μικρή ιδιοκτησία, η παραγωγή εμπορευμάτων, έφερνε το σπέρμα της μεγάλης ιδιοκτησίας και προξενούσε κιόλας πολλές καταστροφές.

Έτσι, το πρώτο χαρακτηριστικό γνώρισμα του καπιταλιστικού συστήματος είναι η παραγωγή εμπορευμάτων, παραγωγή που προορίζεται για την αγορά.

7. Η μονοπώληση των μέσων παραγωγής από την καπιταλιστική τάξη

Το χαρακτηριστικό αυτό δε φτάνει για να ορίσουμε τον καπιταλισμό. Μπορεί να υπάρχει παραγωγή εμπορευμάτων χωρίς καπιταλιστές, όπως λόγου χάρη, η παραγωγή των μικροτεχνών. Τούτοι δω παράγουν για την αγορά και πουλάνε τα προϊόντα τους' κατά συνέπεια, τα προϊόντα τους είναι εμπορεύματα και η παραγωγή τους παραγωγή εμπορευμάτων. Ωστόσο, είναι μια συνηθισμένη παραγωγή εμπορευμάτων και όχι μια καπιταλιστική παραγωγή. Για να μεταβληθεί η συνηθισμένη αυτή παραγωγή σε καπιταλιστική παραγωγή, πρέπει απ'τό'να μέρος τα μέσα παραγωγής (εργαλεία, μηχανές, οικοδομές, έδαφος κλπ.) να γίνουν ιδιοκτησία μιας ολιγάριθμης τάξης από πλούσιους καπιταλιστές κι'απ'τ'άλλο μέρος ένας μεγάλος αριθμός από ανεξάρτητους χειροτέχνες και χωρικούς να καταστραφούν και να γίνουν εργάτες.

Είδαμε κιόλας πως η συνηθισμένη παραγωγή εμπορευμάτων κλείνει μέσα της το σπέρμα της καταστροφής των μεν και του πλουτισμού των δε. Και πραγματικά σ'όλες τις χώρες οι μικροχειροτέχνες και τα μικροαφεντικά καταστράφηκαν στο μεγαλύτερό τους μέρος. Οι πιο φτωχοί ξοφλήσανε πουλώντας τα εργαλεία τους και από εργοδότες γίνανε άνθρωποι που δεν έχουν πια τίποτα έξω από τα χέρια τους. Όσοι ήτανε κάπως πλουσιώτεροι, γίνανε ακόμα πιο πολύ, μετατρέψανε και επεχτείνανε τα εργαστήρια τους, εγκαταστήσανε καινούργιους μπάγκους, κατόπιν μηχανές, αρχίσαν να στρατολογούν πολυάριθμους εργάτες και μεταβλήθηκαν σε εργοστασιάρχες.

Λίγο-λίγο, οι πλούσιοι αυτοί συγκεντρώσανε στα χέρια τους ό,τι είναι αναγκαίο στην παραγωγή : οικοδομές, μηχανές, πρώτες ύλες, αποθήκες και μαγαζιά, σπίτια, εργοστάσια, ορυχεία, σιδηροδρόμους, καράβια. Όλα τα μέσα παραγωγής γίνανε αποκλειστική ιδιοκτησία της καπιταλιστικής τάξης (ή όπως λέμε, "μονοπώλιο" των καπιταλιστών). Μια χούφτα πλούσιοι κατέχουν τα πάντα. Ένας τεράστιος αριθμός από φτωχούς δεν έχουν παρά τα χέρια τους. Το μονοπώλιο της τάξης των καπιταλιστών πάνω στα μέσα παραγωγής είναι το δεύτερο χαρακτηριστικό γνώρισμα του καπιταλιστικού συστήματος.

8. Η μισθωτή εργασία

Μια πολυάριθμη τάξη από ανθρώπους που μένουνε χωρίς καμιά ιδιοκτησία, μεταβλήθηκαν σε μισθωτούς εργάτες του Κεφαλαίου. Και πραγματικά τι άλλο μπορούσε να κάνει ο χωρικός κι ο τεχνίτης που καταστράφηκαν; Είτε θα μπει υπηρέτης στο σπίτι ενός τσιφλικά, είτε θα πάει στην πόλη για να δουλέψει σε μια φάμπρικα ή ένα εργοστάσιο. Δεν υπάρχει καμιά άλλη διέξοδος γι'αυτούς. Έτσι γεννήθηκε η μισθωτή εργασία. Το τρίτο χαρακτηριστικό γνώρισμα του καπιταλιστικού συστήματος.

Τι είναι λοιπόν η μισθωτή εργασία; Άλλοτε, τον καιρό των δουλοπάροικων και των δούλων, μπορούσε κανείς να αγοράσει ή να πουλήσει κάθε δουλοπάροικο και κάθε δούλο. Άνθρωποι με το πετσί τους, τα μαλλιά τους, τα πόδια τους και τα χέρια τους, ήτανε ατομική ιδιοκτησία των κυρίων τους. Ο κύριος μαστίγωνε μέχρι θανάτου το δουλοπάροικό του, ακριβώς σα νά'σπαγε, λόγου χάρη, όντας σε κατάσταση μέθης, μια καρέκλα ή ένα σταμνί. Ο δουλοπάροικος ή ο δούλος δεν ήτανε παρά απλό αντικείμενο. Στους αρχαίους Ρωμαίους, τα αναγκαία πράγματα για την παραγωγή διαιρούνταν καθαρά σε "άλαλα όργανα δουλειάς" (πράγματα), "μισοάλαλα όργανα δουλειάς" (τα ζώα γενικά, πρόβατα, αγελάδες, βόδια κλπ.) και "όργανα με λαλιά" (οι δούλοι, οι άνθρωποι). Ένα φτυάρι, ένα βόδι, ένας σκλάβος είχανε για τον αφέντη την ίδια αξία, όργανα που μπορούσε να πουλήσει, να αγοράσει, να καταστρέψει.

Στη μισθωτή εργασία, ο ίδιος ο άνθρωπος ούτε πουλιέται, ούτε αγοράζεται. Δεν πουλιέται, ούτε αγοράζεται παρά η εργατική του δύναμη κι όχι ο ίδιος. Ο μισθωτός εργάτης είναι προσωπικά ελεύθερος' ο εργοστασιάρχης δεν μπορεί ούτε να τον ξυλίσει, ούτε να τον πουλήσει στο γείτονά του, δεν μπορεί να τον ανταλλάξει ακόμη μ'ένα νέο κυνηγιάρικο σκυλί, όπως τον καιρό της δουλοπαροικίας. Ο ίδιος ο εργάτης νοικιάζει μοναχά τις υπηρεσίες του. Φαίνεται λοιπόν πως ο καπιταλιστής και οι εργάτες είναι ίσοι : "Αν δε θέλεις μη δουλέψεις, κανένας δε θα σ'αναγκάσει με το ζόρι", έτσι μιλάνε οι κύριοι εργοδότες. Καμώνονται πως θρέφουν τους εργάτες, βάζοντάς τους να δουλέψουνε.

Στην πραγματικότητα, οι εργάτες και οι καπιταλιστές δεν έχουν καμιά ισότητα αναμεταξύ τους. Οι εργάτες είναι δεμένοι στο Κεφάλαιο με τις αλυσίδες της πείνας. Η πείνα τους αναγκάζει να μισθώνουν, δηλαδή να πουλάνε την εργατική τους δύναμη. Για τον εργάτη καμιά άλλη διέξοδος ούτε εκλογή. Μ'άδεια τα χέρια δεν μπορεί να οργανώσει τη "δικιά" του παραγωγή. Ας προσπαθήσουν λοιπόν να χύσουνε τ'ατσάλι, να υφάνουν, να φτιάξουνε βαγόνια χωρίς μηχανές και χωρίς εργαλεία! Μα η ίδια η γη κάτω από το καπιταλιστικό σύστημα ανήκει ολάκερη στ'άτομα' δεν μπορείς να εγκατασταθείς πουθενά για να καλλιεργήσεις. Η ελευθερία για τον εργάτη να πουλάει την εργατική του δύναμη, ελευθερία για τον καπιταλιστή και τον εργάτη - όλα αυτά δεν είναι στην πραγματικότητα παρά μια αλυσίδα, η αλυσίδα της πείνας που εξαναγκάζει τον εργάτη να δουλεύει για τον καπιταλιστή.

Έτσι, η μισθωτή εργασία συνίσταται κυρίως στο πούλημα της εργατικής δύναμης ή στη μεταβολή αυτής της δύναμης σε εμπόρευμα. Στην απλή παραγωγή εμπορευμάτων, που γι'αυτήν κάναμε λόγο πιο πάνω, μπορούσε κανείς να βρεί στην αγορά γάλα, ψωμί, υφάσματα, μπότες κλπ. μα καθόλου εργατική δύναμη. Η δύναμη αυτή δεν πουλιότανε. Ο ιδιοκτήτης της, ο χειροτέχνης, κατέχει ακόμα, έξω απ'αυτή, το σπιτάκι του και τα εργαλεία του. Δούλευε ο ίδιος, χρησιμοποιούσε τη δικιά του δύναμη στη δικιά του εκμετάλλευση.

Τα πράγματα είναι εντελώς διαφορετικά στο καπιταλιστικό σύστημα. Εδώ, κείνος που δουλεύει δεν έχει κανένα μέσο παραγωγής, δεν μπορεί να χρησιμοποιήσει τη δικιά του εργατική δύναμη στη δικιά του εκμετάλλευση, είναι υποχρεωμένος για να μην πεθάνει απ'την πείνα να την πουλήσει στον καπιταλιστή. Πλάι στην αγορά, όπου πουλιέται το μπαμπάκι, το τυρί κι οι μηχανές, δημιουργήθηκε μια αγορά της δουλειάς, όπου οι προλετάριοι, δηλαδή οι μισθωτοί εργάτες, πουλάνε την εργατική τους δύναμη. Κατά συνέπεια, εκείνο που ξεχωρίζει την καπιταλιστική παραγωγή απ'την παραγωγή

εμπορευμάτων, είναι ότι στην καπιταλιστική παραγωγή, η εργατική δύναμη γίνεται κι'αυτή εμπορεύμα.

Έτσι, το τρίτο χαρακτηριστικό γνώρισμα του καπιταλιστικού συστήματος είναι η μισθωτή εργασία.

9. Σχέσεις ανάμεσα στους ανθρώπους στην καπιταλιστική παραγωγή

Τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα του καπιταλιστικού συστήματος είναι λοιπόν τρία τον αριθμό : 1ο η παραγωγή για την αγορά (παραγωγή εμπορευμάτων). 2ο η μονοπώληση των μέσων παραγωγής από την καπιταλιστική τάξη, και 3ο η μισθωτή εργασία, αυτή δηλαδή που βασίζεται στο πούλημα της εργατικής δύναμης.

Αλλά ποιες σχέσεις διατηρούν οι άνθρωποι, όταν δημιουργούν και διανέμουν τα προϊόντα; Όταν μιλάμε για "παραγωγή εμπορευμάτων" ή για "παραγωγή για την αγορά", αυτό τι σημαίνει; Αυτό σημαίνει ότι οι άνθρωποι δουλεύουν ο ένας για τον άλλο, μα ότι καθένας παράγει στο μερίδιο του, για την αγορά, χωρίς να ξέρει ποιος θα αγοράσει το εμπόρευσμά του. Ας πάρουμε το χειροτέχνη Ιβόνωφ και το χωρικό Σιντόρωφ. Ο χειροτέχνης Ιβόνωφ φέρνει στην αγορά τις μπότες που'φτιαξε και τις πουλάει στο Σιντόρωφ, με τα λεφτά που παίρνει, αγοράζει από το Σιντόρωφ ψωμί. Ο Ιβόνωφ, όταν πηγαίνει στην αγορά, δεν ήξερε πως θά'βρισκε και το Σιντόρωφ και ο Σιντόρωφ αγνοούσε πως θα συναντούσε εκεί τον Ιβόνωφ, κι ο ένας κι ο άλλος πήγαιναν απλούστατα στην αγορά. Όταν ο Ιβόνωφ αγοράζει ψωμί και ο Σιντόρωφ μπότες, φαίνονται καθαρά ότι ο Σιντόρωφ εργάστηκε για τον Ιβόνωφ και ο Ιβόνωφ για το Σιντόρωφ, αλλά αυτό δε φαίνεται από πρώτη ματιά. Ο κανόνας της αγοράς, τους εμποδίζει να δουν πως πραγματικά δουλεύουν ο ένας για τον άλλον κι ότι δεν μπορούν να ζήσουν ο ένας χωρίς τον άλλον. Κάτω από το καθεστώς της παραγωγής εμπορευμάτων οι άνθρωποι δουλεύουν ο ένας για τον άλλον. Κατά συνέπεια κάτω απ'αυτό το καθεστώς οι ρόλοι των ανθρώπων μοιράζονται με τρόπο ξεχωριστό. Οι άνθρωποι βρίσκονται σ'ορισμένες αμοιβαίες σχέσεις, πρόκειται λοιπόν εδώ για σχέσεις ανάμεσα στους ανθρώπους.

Όταν μιλάμε για "μονοπώληση των μέσων παραγωγής" ή για "μισθωτή εργασία", πρόκειται το ίδιο για σχέσεις ανάμεσα στους ανθρώπους. Και πραγματικά τι σημαίνει "μονοπώληση"; Σημαίνει ότι οι άνθρωποι που κατασκευάζουν τα προϊόντα με τα μέσα παραγωγής που δεν είναι ιδιοκτήτες τους - οι εργάτες - είναι υποταγμένοι στους κατόχους αυτών των μέσων, δηλαδή στους καπιταλιστές τους. Κοντολογής, πρόκειται κι εδώ επίσης για σχέσεις ανάμεσα στους ανθρώπους, κατά την κατασκευή των προϊόντων. Ονομάζουμε τις σχέσεις αυτές ανάμεσα στους ανθρώπους κατά τη διάρκεια της παραγωγής, σχέσεις παραγωγής.

Δεν είναι δύσκολο να δούμε, ότι οι σχέσεις παραγωγής δεν ήτανε πάντοτε οι ίδιες. Εδώ και πολύ καιρό από σήμερα, οι άνθρωποι ζούσανε σε μικρές κοινότητες, δουλεύανε μαζί, σα σύντροφοι, πηγαίνανε στο κυνήγι, στο ψάρεμα, μαζεύανε καρπούς και ρίζες και όλα αυτά τα μοιραζόντουσαν κατόπι αναμεταξύ τους. Αυτό ήτανε μια μορφή παραγωγικών σχέσεων. Τον καιρό που υπήρχε η δουλεία, υπήρχαν διαφορετικές σχέσεις παραγωγής. Τις ονομάζουμε : οικονομική διάρθρωση της κοινωνίας ή τρόπος παραγωγής.

"Οι καπιταλιστικές σχέσεις παραγωγής", ή, που είναι το ίδιο, "η οικονομική διάρθρωση της κοινωνίας", είναι σχέσεις που υπάρχουνε ανάμεσα στους ανθρώπους μέσα στην παραγωγή εμπορευμάτων, που γίνεται με μέσα παραγωγής μονοπωλημένα από μια χούφτα καπιταλιστές και με τη μισθωτή εργασία της εργατικής τάξης.

10. Η εκμετάλλευση της εργατικής δύναμης

Μια ερώτηση μπαίνει : Με ποιο σκοπό η τάξη των καπιταλιστών στρατολογεί εργάτες; Ο καθένας ξέρει πως αυτό δε γίνεται γιατί οι εργοστασιάρχες επιθυμούνε να θρέψουν τους

πεινασμένους εργάτες, μα γιατί θέλουν να βγάλουν απ'αυτούς κέρδη. Για το κέρδος ο εργοστασιάρχης χτίζει το εργοστάσιό του, για το κέρδος προσλαμβάνει εργάτες, για το κέρδος μυρίζεται τα μέρη όπου πουλάνε ακριβότερα. Το κέρδος κατευθύνει όλους τους υπολογισμούς του. Πρόκειται κι εδώ επίσης για ένα περίεργο γνώρισμα της καπιταλιστικής κοινωνίας. Δεν είναι η ίδια κοινωνία πραγματικά που παράγει ό,τι της είναι αναγκαίο και χρήσιμο, μα η τάξη των καπιταλιστών που υποχρεώνει τους εργάτες να παράγουν ό,τι πληρώνεται ακριβότερα, που να μπορεί να βγάλει απ'αυτό το πιο μεγάλο κέρδος. Το σπίρτο, λόγου χάρη, είναι πράμα πολύ βλαβερό και θά'πρεπε να μην κατασκευάζεται αλκοόλ, παρά μόνο για τεχνικούς και ιατρικούς σκοπούς. Και όμως, σ'ολάκερο τον κόσμο, οι καπιταλιστές αφιερώνουν στην κατασκευή του όλη τους την ενεργητικότητα. Γιατί; Γιατί απ'τη μέθη του λαού μπορούν να βγάλουν ένα μεγάλο κέρδος.

Πρέπει τώρα να εξηγήσουμε πώς σχηματίζεται το κέρδος. Γι'αυτό ας εξετάσουμε το ζήτημα από πιο κοντά. Ο καπιταλιστής παίρνει το κέρδος του σε μορφή χρήματος, όταν πουλάει το εμπόρευμα που παράχτηκε στο εργοστάσιό του. Τι ποσό παίρνει; Αυτό εξαρτάται από την τιμή του εμπορεύματος. Αλλά από τι καθορίζεται αυτή η τιμή; Γιατί είναι υψηλή για ορισμένα εμπορεύματα και χαμηλή για άλλα; Είναι εύκολο πράμα να διαπιστώσουμε : όταν σε μια οποιαδήποτε βιομηχανία εισάγουνε καινούριες μηχανές και η εργασία γίνεται αποδοτική ή όπως λέμε, παραγωγικότερη, η τιμή των εμπορευμάτων κατεβαίνει. Αντίθετα, όταν η παραγωγή δυσκολεύεται και παράγονται λιγότερα εμπορεύματα, η εργασία είναι λιγότερο παραγωγική και η τιμή των εμπορευμάτων ανεβαίνει. [1]

Αν η κοινωνία χρησιμοποιεί κατά μέσον όρο πολλή εργασία για την κατασκευή ενός εμπορεύματος, η τιμή του εμπορεύματος αυτού θα είναι υψηλή : όσο λιγότερη είναι η εργασία τόσο χαμηλότερη είναι η τιμή. Η ποσότητα κοινωνικής εργασίας, που δίνει μια μέση τεχνική (δηλαδή μηχανές και εργαλεία που δεν είναι ούτε τα καλύτερα, ούτε τα χειρότερα) και που χρησιμοποιείται για την παραγωγή ενός εμπορεύματος, καθορίζει την αξία (ή το κόστος) αυτού του εμπορεύματος. Βλέπουμε τώρα ότι η τιμή καθορίζεται από την αξία. Στην πραγματικότητα η τιμή είναι πότε μεγαλύτερη, πότε μικρότερη από την αξία, αλλά για να γίνουμε απλοί, μπορούμε να παραδεχτούμε ότι τιμή και αξία είναι ίσες.

Τώρα, ας θυμηθούμε ό,τι είπαμε για τη μίσθωση των εργατών : μισθώνω, σημαίνει αγοράζω ένα ιδιαίτερο εμπόρευμα, την εργατική δύναμη. Μα από τη στιγμή που η εργατική δύναμη γίνεται εμπόρευμα, εφαρμόζεται γι'αυτή ό,τι ενδιαφέρει όλα τα εμπορεύματα, όταν ο καπιταλιστής προσλαμβάνει έναν εργάτη, του πληρώνει την τιμή ή για να γίνουμε πιο απλοί, την αξία της εργατικής του δύναμης. Από τι η αξία αυτή καθορίζεται; Είδαμε πως για όλα τα εμπορεύματα, καθορίζεται από την ποσότητα εργασίας που χρησιμοποιήθηκε για την παραγωγή τους. Το ίδιο και για την εργατική δύναμη.

Αλλά τι εννοούμε μιλώντας για παραγωγή της εργατικής δύναμης; Η εργατική δύναμη δεν παράγεται μέσα στο εργοστάσιο, δεν είναι ούτε πανί, ούτε αλοιφή, ούτε μηχανή. Τι εννοούμε λοιπόν με την παραγωγή της;

Φτάνει να κοιτάξουμε στην πραγματική ζωή, στο καπιταλιστικό σύστημα για να καταλάβουμε για τι πρόκειται. Ας υποθέσουμε, ότι οι εργάτες τελειώνουν τη δουλειά τους. Είναι πολύ κουρασμένοι, δεν έχουν πια δύναμη, δεν μπορούν να δουλέψουν περισσότερο. Η εργατική τους δύναμη έχει σχεδόν εξαντληθεί. Τι χρειάζεται για να την αποκαταστήσουν; Πρέπει να φάνε, ν'αναπαυτούνε, να κοιμηθούν, να ανανεώσουν τον οργανισμό τους και να αποκαταστήσουν έτσι τις δυνάμεις τους. Μόνον ύστερα απ'αυτό επανορθώνεται η δυνατότητα να εργαστούν, αποκατασταίνεται η εργατική δύναμη.

Ώστε λοιπόν η τροφή, τα ρούχα, η κατοικία τους - κοντολογής, η ικανοποίηση των αναγκών του εργάτη, αντιπροσωπεύουν την παραγωγή της εργατικής δύναμης. Μα

πρέπει να προσθέσουμε σ'αυτό και στοιχεία, όπως τα έξοδα για τη μαθήτευση, όταν πρόκειται για ειδικευμένους εργάτες.

Ό,τι καταναλώσει η εργατική τάξη για να ανακτήσει την εργατική της δύναμη έχει μian αξία' κατά συνέπεια, η αξία των προϊόντων κατανάλωσης, όπως και τα έξοδα μαθήτευσης, να τι αποτελεί την αξία της εργατικής δύναμης. Διαφορετικά εμπορεύματα, διαφορετική αξία. Το ίδιο κάθε είδος εργατικής δύναμης έχει την αξία του: η εργατική δύναμη ενός τυπογράφου είναι διαφορετική από του χειρόναχτα και ούτω καθεξής.

Ας ξαναγυρίσουμε όμως στο εργοστάσιο. Ο καπιταλιστής αγοράζει πρώτες ύλες, καύσιμα, μηχανές, μηχανόλαδο και άλλα απαραίτητα πράγματα' κατόπι, αγοράζει την εργατική δύναμη, "μισθώνει εργάτες". Όλα αυτά, τα πληρώνει τοis μετρητοίς. Η παραγωγή αρχίζει. Οι εργάτες δουλεύουνε, οι μηχανές κινούνται, τα καύσιμα καίγονται, το λάδι ξοδεύεται, τα χτίρια φθείρονται, η εργατική δύναμη εξαντλείται. Και από το εργοστάσιο βγαίνει ένα καινούριο εμπόρευμα. Όπως όλα τα εμπορεύματα, έτσι και το εμπόρευμα αυτό έχει μian αξία. Ποιά είναι αυτή η αξία των μέσων παραγωγής που ξοδεύτηκαν γι'αυτό; Πρώτα - πρώτα το εμπόρευμα απορρόφησε την αξία. Πρώτες ύλες, καύσιμα, φθορά των μηχανών κλπ. Όλα αυτά αποτελούνε τώρα μέρος της αξίας του εμπορεύματος.

Κατόπι, μπήκε σ'αυτό η εργασία των εργατών. Αν τριάντα εργάτες δουλέψουν ο καθένας τριάντα ώρες για την κατασκευή του, έχουμε συνολικά 900 ώρες δουλειά ώστε, η συνολική αξία του εμπορεύματος παράχτηκε θα αποτελεστεί από την αξία των υλών που ξοδεύτηκαν (ας υποθέσουμε, λόγου χάρη, αυτήν την αξία τόση με 600 ώρες) και από την καινούρια αξία που προσθέτουν οι εργάτες με την εργασία τους (900 ώρες), δηλαδή θα είναι $(600 + 900) = 1500$ ώρες εργασία.

Αλλά τι στοιχίζει το εμπόρευμα στον καπιταλιστή; Οι πρώτες ύλες πληρώθηκαν στο ακέραιο, δηλαδή ένα ποσό που αντιστοιχεί και προς την αξία του σε 600 ώρες εργασία. Και η εργατική δύναμη; Πληρώθηκαν και οι 900 ώρες; Όλο το ζήτημα βρίσκεται εδώ. Σύμφωνα με την υπόθεσή μας πληρώθηκε ολόκληρη η αξία της εργατικής δύναμης για τις ημέρες εργασίας.

Όταν τριάντα εργάτες δουλεύουν τις τριάντα ώρες τους μέσα σε τρεις μέρες, δηλαδή δέκα ώρες την ημέρα, ο εργοστασιάρχης πληρώνει το αναγκαίο ποσό, για την αποκατάσταση της εργατικής του δύναμης, για τις τρεις αυτές μέρες. Ποιό είναι αυτό το ποσό; Η απάντηση είναι καθαρή: είναι πολύ κατώτερο από την αξία των 900 ωρών. Γιατί; Γιατί άλλο πράμα είναι η ποσότητα αναγκαίας εργασίας για τη διατήρηση της εργατικής μου δύναμης και άλλο πράμα η ποσότητα εργασίας που μπορώ να προσφέρω; Μπορώ να δουλέψω δέκα ώρες την ημέρα. Και για να φάω, να ντυθώ κλπ., έχω ανάγκη για μια μέρα αντικείμενα ίσης αξίας με πέντε ώρες. Όστε μπορώ να δουλέψω πολύ περισσότερο απ'ό,τι χρειάζεται για τη διατήρηση της εργατικής μου δύναμης. Στο παράδειγμά μας, ας υποθέσουμε ότι οι εργάτες για να τραφούν, να ντυθούν κλπ. δεν ξοδεύουνε παρά προϊόντα αξίας 450 εργάσιμων ωρών προσφέροντας μian εργασία 900 ωρών, 450 ώρες μένουν στον καπιταλιστή και αποτελούν ακριβώς την πηγή του κέρδους του.

Στην πραγματικότητα το εμπόρευμα στοιχίζει στον καπιταλιστή όπως το είδαμε $(600+450) = 1050$ ώρες και το πουλάει στην αξία των $(600+900) = 1500$ ωρών, οι 450 ώρες είναι η υπεραξία που δημιουργήθηκε από την εργατική δύναμη. Απ'αυτό βγαίνει ότι οι εργάτες δουλεύουνε το μισό καιρό τους (δηλαδή πέντε ώρες το δεκάωρο) για να αποκαταστήσουνε αυτό που ξοδεύουνε οι ίδιοι και τον άλλο μισό καιρό τους τον καταναλώνουνε εξ'ολοκλήρου για τον καπιταλιστή.

Ας κοιτάξουμε τώρα ολόκληρη την κοινωνία. Γιατί δεν μας νοιάζει τι κάνει ατομικά ο εργοστασιάρχης ή ο εργάτης. Ό,τι μας ενδιαφέρει είναι ο μηχανισμός της γιγάντιας αυτής μηχανής που ονομάζεται καπιταλιστική κοινωνία. Η καπιταλιστική τάξη απασχολεί την εργατική τάξη, τεράστια σε αριθμό. Μέσα σε χιλιάδες εργοστάσια, μέσα σε ορυχεία, σε

δάση και σε χωράφια, εργάζονται σαν τα μυρμήγκια εκατομμύρια εργάτες. Ο καπιταλιστής τους πληρώνει για μισθό την αξία της εργατικής τους δύναμης, προορισμένη να ανανεώσει την εργατική αυτή δύναμη για τις υπηρεσίες που προσφέρει στον καπιταλιστή. Η εργατική τάξη δεν πληρώνεται μόνον αυτή από την εργασία της, δημιουργεί ακόμα τα εισοδήματα των ανώτερων τάξεων, δημιουργεί την υπεραξία. Από χιλιάδες κανάλια, η υπεραξία εισρέει στις τσέπες των εργοδοτών. Ένα μέρος το τσεπώνει ο ίδιος ο καπιταλιστής, είναι το κέρδος του σαν επιχειρηματία, ένα μέρος τσεπώνεται από τον γαιοκτήμονα, τον κάτοχο του εδάφους, ένα μέρος, με τη μορφή φόρων, φτάνει στα χέρια του καπιταλιστικού κράτους, ένα μέρος πηγαίνει στους εμπόρους, τους μαγαζάτορες, στις εκκλησίες και τους οίκους ανοχής, τους ηθοποιούς και τους κλόουν, στους αστούς συγγραφείς κτλ. Σε βάρος της υπεραξίας ζούν όλα τα παράσιτα που γεννάει η καπιταλιστική κοινωνική τάξη.

Ένα μέρος αυτής της υπεραξίας χρησιμοποιείται με τη σειρά του από τους καπιταλιστές. Το κεφάλαιό τους αυξάνει. Μεγαλώνουν τις επιχειρήσεις τους. Στρατολογούν περισσότερους εργάτες. Προμηθεύονται καινούριες μηχανές. Μεγαλύτερος αριθμός εργατών τους προμηθεύει ακόμα μεγαλύτερη υπεραξία. Οι καπιταλιστικές επιχειρήσεις γίνονται ολοένα και μεγαλύτερες. Έτσι κάθε στιγμή προοδεύει το κεφάλαιο μαζεύοντας υπεραξία. Αντλώντας το κεφάλαιο υπεραξία από τους εργάτες, εκμεταλλεύοντάς τους αναπτύσσονται αδιάκοπα.

11. Το κεφάλαιο

Βλέπουμε τώρα καθαρά τι είναι κεφάλαιο. Κεφάλαιο είναι προπαντός, μια αξία ορισμένη είτε σε μορφή χρήματος, μηχανών, πρώτων υλών, χτιρίων, εργοστασίων, είτε σε μορφή βιομηχανικών προϊόντων. Και είναι αξία που χρησιμεύει για την παραγωγή καινούριας αξίας : της υπεραξίας. Το κεφάλαιο είναι μια αξία που παράγει υπεραξία. Η καπιταλιστική παραγωγή είναι παραγωγή υπεραξίας.

Στην καπιταλιστική κοινωνία οι μηχανές και τα χτίρια αντιπροσωπεύουν ένα κεφάλαιο. Μα είναι πάντοτε κεφάλαιο; Όχι. Αν υπήρχε ένας αδερφικός τρόπος παραγωγής για ολόκληρη την κοινωνία, ούτε οι μηχανές, ούτε οι πρώτες ύλες θα ήτανε κεφάλαιο, γιατί δε θα μπορούσαν να βγάλουν πια κέρδος για μια χούφτα πλούσιους. Όστε, οι μηχανές λόγου χάρη δε γίνονται κεφάλαιο, παρά στο βαθμό που είναι η ατομική ιδιοκτησία της τάξης των καπιταλιστών και χρησιμεύουνε στην εκμετάλλευση της μισθωτής εργασίας, στην παραγωγή υπεραξίας.

Η μορφή αυτής της αξίας είναι χωρίς σημασία' μπορεί να αποτελείται, τόσο από μικρούς ράβδους χρυσού όσο κι από χαρτονόμισμα, και που μ' αυτά αγοράζει ο καπιταλιστής τα μέσα παραγωγής και την εργατική δύναμη, η αξία αυτή μπορεί επίσης να πάρει τη μορφή μηχανών που μ' αυτές δουλεύουν οι εργάτες, ή πρώτων υλών που τις φτιάχνουν εμπορεύματα, ή ακόμα βιομηχανικά προϊόντα που θα πουληθούν αργότερα. Μα από τη στιγμή που αυτή η αξία χρησιμεύει για την παραγωγή υπεραξίας, είναι πια κεφάλαιο.

Συνήθως το κεφάλαιο δεν αφήνει μια μορφή παρά για να πάρει μιαν άλλη. Ας δούμε λοιπόν πως γίνεται η μεταμόρφωση.

I. Ο καπιταλιστής δεν έχει ακόμα αγοράσει ούτε οργανική δύναμη, ούτε μέσα παραγωγής. Μα τον καίει η επιθυμία να προσλάβει εργάτες, να προμηθευτεί μηχανές, να αποκτήσει πρώτες ύλες, κάρβουνο σε αρκετές ποσότητες. Για την ώρα δεν έχει τίποτα, εξόν το χρήμα. Το κεφάλαιο παρουσιάζεται εδώ με τη νομισματική του μορφή.

II. Με τα χρήματα που έχει στη διάθεσή του, πηγαίνει ο καπιταλιστής στην αγορά (όχι ο ίδιος εννοείται, γιατί έχει γι' αυτό τηλέφωνο, τηλέγραφο κτλ.). Εκεί, αγοράζει τα μέσα παραγωγής και την εργατική δύναμη. Ο καπιταλιστής γυρίζει στο εργοστάσιο χωρίς χρήματα, αλλά με εργάτες, μηχανές, πρώτες ύλες, καύσιμα. Όλα αυτά τα πράγματα δεν

είναι τώρα πια εμπορεύματα. Παύσανε να είναι εμπορεύματα από τη στιγμή που δεν είναι πια για πούλημα. Το χρήμα μεταμορφώθηκε σε μέσα παραγωγής και σε εργατική δύναμη. Αύξησε το νομισματικό του περικάλυμμα. Το κεφάλαιο παρουσιάζεται τώρα με μορφή βιομηχανικού κεφαλαίου.

Κατόπι αρχίζει η δουλειά! Οι μηχανές μπαίνουν σε κίνηση, οι ρόδες γυρίζουν, οι μοχλοί λειτουργούν, οι εργάτες κι οι εργάτριες είναι βουτηγμένοι στον ιδρώτα, οι μηχανές φθείρονται, οι πρώτες ύλες λιγοστεύουν, η εργατική δύναμη εξαντλείται σε δράση.

III. Τότε όλες αυτές οι πρώτες ύλες, η φθορά των μηχανών, η εργατική δύναμη, μεταμορφώνονται λίγο - λίγο σε σωρούς από εμπορεύματα. Αυτή τη φορά, το κεφάλαιο αφήνει το υλικό του περικάλυμμα σαν όργανο κατασκευής και παρουσιάζεται σα σωρός εμπορεύματα. Αυτό είναι το κεφάλαιο στην εμπορική του μορφή. Αλλά δεν άλλαξε παρά μόνο περικάλυμμα και μεγάλωσε την αξία του, γιατί κατά τη διάρκεια της παραγωγής προστέθηκε σ'αυτό η υπεραξία.

IV. Όμως, ο καπιταλιστής παράγει εμπορεύματα όχι για ατομική του χρήση, μα για την αγορά, για την πώληση. Ό,τι συσώρευσε στις αποθήκες του, πρέπει να πουληθεί. Στην αρχή, το κεφάλαιο πηγαίνει στην αγορά σαν αγοραστής, τώρα πρέπει να πάει εκεί σαν πουλητής. Πρώτα είχε στα χέρια χρήμα και ήθελε να αποκτήσει εμπορεύματα (τα μέσα παραγωγής), τώρα έχει στα χέρια εμπορεύματα και θέλει να αποκτήσει χρήματα. Όταν πουλιέται το εμπόρευμα, το κεφάλαιο περνάει ξανά από την εμπορική του μορφή στη νομισματική του μορφή. Αλλά η ποσότητα χρήματος που παίρνει ο καπιταλιστής δεν είναι πια η ποσότητα χρήματος που είχε δώσει στην αρχή, γιατί αυξήθηκε με το ποσοστό της υπεραξίας.

Αλλά η κυκλοφορία του κεφαλαίου δεν έχει ακόμα τελειώσει. Το αυξημένο κεφάλαιο ξαναμπαίνει σε κίνηση και αποχτάει ακόμα μεγαλύτερη ποσότητα υπεραξίας. Η υπεραξία αυτή προσθέτεται και ένα μέρος στο κεφάλαιο και αρχίζει έναν καινούριο κύκλο και τα ίδια συνέχεια. Το κεφάλαιο, όμοιο με μια μπάλα χιόνι, κυλάει αδιάκοπα, και σε κάθε στροφή και μια όλο και μεγαλύτερη ποσότητα υπεραξίας προστίθεται σ'αυτό. Έτσι μεγαλώνει και απλώνει η καπιταλιστική παραγωγή.

Να πώς κλέβει το κεφάλαιο από την εργατική τάξη την υπεραξία και απλώνεται παντού. Η γρήγορη αύξησή του εξηγείται από τις ξεχωριστές του ιδιότητες. Βέβαια η εκμετάλλευση μιας τάξης από μιαν άλλη υπήρχε και πρωτότερα. Ας πάρουμε όμως για παράδειγμα ένα γαιοκτήμονα, τον καιρό της δουλοπαροικίας, ή έναν ιδιοκτήτη δούλων στην αρχαιότητα. Καταπιέζει τους δουλοπάροικους του και τους δούλους του. Κάθε τι που αυτοί παράγανε, το τρώγανε οι αρχόντοι, τό'πιναν το κατανάλωναν οι ίδιοι ή τό'διναν να το καταναλώσει η αυλή τους και οι πολυάριθμοι παράσιτοί τους. Η παραγωγή εμπορευμάτων ήτανε πολύ αδύνατη και δεν μπορούσαν να τα πουλήσουν πουθενά. Αν οι γαιοκτήμονες ή οι αφεντάδες θέλανε να αναγκάσουνε τους δουλοπάροικους τους ή τους σκλάβους τους να παράγουν βουνά ψωμί, κρέας, ψάρι κτλ. όλα αυτά θα σάπιζαν. Η παραγωγή προοριζότανε τότε στην ικανοποίηση των αναγκών του γαιοκτήμονα και της ακολουθίας του. Τα πράματα είναι εντελώς διαφορετικά στο καπιταλιστικό καθεστώς. Στο καπιταλιστικό καθεστώς παράγουνε όχι για την ικανοποίηση αναγκών, μα για το κέρδος. Παράγουν εμπορεύματα για να τα πουλήσουν, για να κερδίσουν, για να συσσωρεύσουν κέρδη. Όσο μεγαλύτερο είναι το κέρδος, τόσο περισσότερο αξίζει. Απ'αυτού, στην καπιταλιστική τάξη η ξέφρενη πορεία για το κέρδος. Η δίψα της για κέρδος δεν έχει όρια. Είναι ο μοχλός, το κυριότερο ελατήριο της καπιταλιστικής παραγωγής.

12. Το καπιταλιστικό κράτος

Η καπιταλιστική κοινωνία βασίζεται, όπως το είδαμε, στην εκμετάλλευση της εργατικής τάξης. Μια χούφτα άνθρωποι κατέχουν τα πάντα' η πλειοψηφία των εργατών δεν έχει τίποτα. Οι καπιταλιστές διατάζουν, οι εργάτες υπακούνε. Οι καπιταλιστές

εκμεταλλεύονται, οι εργάτες είναι εκμεταλλεζόμενοι. Η καπιταλιστική κοινωνία στηρίζεται ουσιαστικά στην αμείλιχτη αυτή εκμετάλλευση που ολοένα μεγαλώνει.

Η καπιταλιστική παραγωγή είναι μια αντλία προορισμένη να αντλεί την υπεραξία. Πώς όμως αυτή η αντλία μπορεί και λειτουργεί πολύ καιρό; Πώς οι εργάτες υποφέρουνε μια παρόμοια κατάσταση πραγμάτων; Είναι δύσκολο να απαντήσουμε αμέσως σ'αυτή την ερώτηση. Γενικά όμως υπάρχουν δυο εξηγήσεις γι'αυτό: 1ο. Η οργάνωση και η δύναμη είναι στα χέρια των καπιταλιστών. 2ο. Η αστική τάξη κυριαρχεί γενικά πάνω στο μυαλό της εργατικής τάξης.

Το πιο σίγουρο μέσο για την αστική τάξη της το προσφέρει η οργάνωση του κράτους. Σ'όλες τις καπιταλιστικές χώρες, το κράτος δεν είναι άλλο πράγμα από'να συνασπισμό επιχειρηματιών. Ας πάρουμε μιαν οποιαδήποτε χώρα: την Αγγλία ή τις Ενωμένες Πολιτείες, τη Γαλλία ή την Ιαπωνία. Υπουργοί, ανώτεροι λειτουργοί, βουλευτές είναι πάντα οι ίδιοι οι καπιταλιστές, γαιοκτήμονες, εργοστασιάρχες, τραπεζίτες ή οι πιστοί και καλοπληρωμένοι υπηρέτες τους, που τους υπηρετούνε όχι από φόβο, μα με ζήλο : δικηγόροι, διευθυντές τραπεζών, καθηγητές, στρατηγοί και επίσκοποι.

Η οργάνωση όλων αυτών των αστών, που αγκαλιάζει ολόκληρη τη χώρα και την κρατάει στα νύχια τους, ονομάζεται κράτος. Το κράτος έχει διπλό σκοπό: ο κυριότερος, είναι να καταστέλλει τις ταραχές και τις εξεγέρσεις των εργατών, να βγάζει ευκολότερα την υπεραξία της εργατικής τάξης και να εξασφαλίζει τη στερεότητα του καπιταλιστικού τρόπου παραγωγής' ο άλλος της σκοπός είναι να παλεύει ενάντια σ'άλλες παρόμοιες οργανώσεις (άλλα αστικά κράτη) με το μοίρασμα της παρμένης με τη βία υπεραξίας. Έτσι, το καπιταλιστικό κράτος είναι μια ένωση επιχειρηματιών που εξασφαλίζει την εκμετάλλευση. Και είναι αποκλειστικά τα συμφέροντα του κεφαλαίου που κατευθύνουν τη δράση της ληστρικής αυτής ένωσης.

Στην τέτοια αντίληψη για το αστικό κράτος μπορεί ν' αντιτάξει κανένας τις παρακάτω αντιρρήσεις:

- Λέτε ότι το κράτος κατευθύνεται αποκλειστικά και μόνον από τα συμφέροντα του Κεφαλαίου. Αλλά κοιτάξτε: σ'όλες τις καπιταλιστικές χώρες, υπάρχουν εργατικοί νόμοι που απαγορεύουν ή περιορίζουν την εργασία των παιδιών, λιγοστεύουν τις ώρες δουλειάς κτλ., στη Γερμανία, λόγου χάριν, από την εποχή του Γουλιέλμου II, η ασφάλιση των εργατών δεν ήτανε κακά οργανωμένη από το κράτος στην Αγγλία το ίδιο, ένας αστός υπουργός, ο δραστήριος Λόυδ Τζώρτζ, εθέσπισε την ασφάλιση και τη σύνταξη για τους γέρους' σ'όλα τα αστικά κράτη, χτίζουν νοσοκομεία, αναρρωτήρια για τους εργάτες' κατασκευάζουν σιδηροδρόμους που μεταφέρουν φτωχούς και πλούσιους' φτιάχνουν υδραγωγεία, αγωγούς ύδρευσης σ'όλες τις πόλεις κτλ. για όλον τον κόσμο. Τότε - θα πούν όχι λίγοι άνθρωποι - ακόμα και σε μια χώρα που κυβερνάει το Κεφάλαιο, το κράτος δεν ενεργεί αποκλειστικά και μόνο προς το συμφέρον του Κεφαλαίου, αλλά και προς όφελος των εργατών. Καμιά φορά μάλιστα προστιμάει τους εργοστασιάρχες που παραβιάζουν τους εργατικούς νόμους.

Οι αντιρρήσεις αυτές δεν είναι σωστές και να γιατί. Είναι αλήθεια, ότι η αστική εξουσία ψηφίζει καμιά φορά νόμους και διατάγματα που απ'αυτά επωφελείται και η εργατική τάξη. Αλλά το κάνει προς το συμφέρον της αστικής τάξης. Ας πάρουμε τους σιδηρόδρομους : Χρησιμοποιούνται από τους εργάτες, εξυπηρετούν και τους εργάτες, αλλά δεν γίνονται γι'αυτούς. Έμποροι, εργοστασιάρχες, τους χρειάζονται για τη μεταφορά των εμπορευμάτων τους, την κυκλοφορία των φορτίων τους, τη μεταφορά των στρατευμάτων και των εργατών κτλ. Το Κεφάλαιο έχει ανάγκη από σιδηροδρόμους και τους φτιάχνει για το δικό του συμφέρον. Είναι χρήσιμοι και στους εργάτες, μα το καπιταλιστικό κράτος δεν τους έφτιαξε γι'αυτό. Ας πάρουμε ακόμα την καθαριότητα των δρόμων, τις δημοτικές υπηρεσίες περίθαλψης και νοσοκομείων' η αστική τάξη τις εξασφαλίζει επίσης και στις εργατικές συνοικίες. Είναι αλήθεια ότι, συγκρινόμενες με τις

αστικές συνοικίες, οι εργατικές συνοικίες είναι βρώμικες και αποτελούν εστίες μόλυνσεων, κτλ. Μα σαν κι η αστική τάξη κάνει κάτι. Γιατί; Μα γιατί αλλιώς, οι αρρώστιες και οι επιδημίες θα απλώνονταν σ'ολόκληρη την πόλη και θα μπορούσε τότε να πάθει απ'αυτές και η αστική τάξη. Το αστικό κράτος και τα πολιτικά του όργανα κατευθύνονται λοιπόν και δω από τα συμφέροντα μόνον της αστικής τάξης.

Ακόμα ένα παράδειγμα : Στη Γαλλία, τις τελευταίες δεκαετίες, οι εργάτες μάθανε από την αστική τάξη να περιορίζουν τεχνικά τις γεννήσεις, ή δεν κάνουν καθόλου παιδιά ή δεν κάνουν περισσότερα από δύο. Η ανέχεια ανάμεσα στους εργάτες είναι τόσο μεγάλη που τους είναι πολύ δύσκολο και σχεδόν αδύνατο να συντηρήσουν μια πολυμελή οικογένεια. Το αποτέλεσμα είναι ότι ο πληθυσμός της Γαλλίας δε μεγαλώνει σχεδόν καθόλου. Και αρχίζει να παρουσιάζεται έλλειψη στρατιωτών για τη γαλλική αστική τάξη. Τούτη δω παραπονιέται! "Το κράτος κινδυνεύει!" Στη Γερμανία ο πληθυσμός αναπτύσσεται πιο γρήγορα παρά σε μας. Ας το πούμε περαστικά' οι στρατιώτες που παρουσιάζονται στο στρατό κάθε χρόνο ήτανε μικρόσωμοι, με αδύνατο στήθος, πολύ λίγο ζωηροί. Τότε η αστική τάξη έγινε ξαφνικά πιο "φιλελεύθερη", ζήτησε μέσα της ορισμένες βελτιώσεις προς όφελος της εργατικής τάξης, για να πάρει λίγο πάνω της και να κάνει περισσότερα παιδιά. Γιατί, άμα ψοφήσει η κότα δεν υπάρχουνε πια αυγά.

Σ'όλες τις περιπτώσεις, που η αστική τάξη παίρνει μόνη της μέτρα υπέρ των εργατών, καθοδηγείται σ'αυτό από τα δικά της συμφέροντα. Υπάρχουν περιπτώσεις που ωφέλιμοι νόμοι ψηφίζονται από την αστική τάξη, κάτω από την πίεση της εργατικής τάξης. Οι περιστάσεις αυτές είναι και οι περισσότερες. Σχεδόν όλοι οι "εργατικοί νόμοι" πραγματοποιήθηκαν μ'αυτόν τον τρόπο - με τις απειλές από μέρους των εργατών. Στη Ρωσία η τσαρική κυβέρνηση δημοσίευσε τους πρώτους νόμους για τα εργοστάσια, φοβισμένη από τις ταραχές και τις απεργίες. Σε τούτη την περίπτωση, το εχθρικό για την εργατική τάξη κράτος, ο συνασπισμός αυτός των επιχειρηματιών, κάνει αυτόν τον υπολογισμό για το δικό του συμφέρον : "Είναι προτιμότερο να δώσουμε κάτι σήμερα παρά να δώσουμε αύριο το διπλό και να ριψοκινδυνέψουμε, ίσως το πετσί μας". Όπως ο εργοστασιάρχης, κάνοντας παραχωρήσεις στους απεργούς κι αυξάνοντας μερικές δραχμές το μεροκάματό τους, δεν παύει να είναι εργοστασιάρχης, έτσι και το αστικό κράτος δεν παύει καθόλου να είναι αστικό όταν κάτω από την απειλή εργατικών ταραχών, ρίχνει ένα μικρό κόκκαλο στο προλεταριάτο.

Το καπιταλιστικό κράτος δεν είναι μόνο η μεγαλύτερη και ισχυρότερη αστική οργάνωση, είναι ταυτόχρονα μια οργάνωση πολυπλοκότατη, με πολυάριθμους σχηματισμούς και που τα πλοκάμια της απλώνονται προς όλες τις κατευθύνσεις. Και όλα αυτά έχουν για σκοπό την υπεράσπιση, τη στερέωση και την επέχταση της εργατικής εκμετάλλευσης. Το κράτος διαθέτει, ενάντια στην εργατική τάξη, μέσα κτηνώδους καταπίεσης, όπως και μέσα ηθικής υποδούλωσης, που αποτελούν όργανα του καπιταλιστικού κράτους.

Ανάμεσα στα μέσα χτηνώδους καταπίεσης, πρέπει να σημειώσουμε κατά πρώτο, το στρατό, την αστυνομία και τη χωροφυλακή, τις φυλακές και τα δικαστήρια και τα βοηθητικά τους όργανα : χαφιέδες, προβοκάτορες, απεργοσπάστες, πληρωμένους δολοφόνους κτλ.

Ο στρατός, στο καπιταλιστικό κράτος, είναι μια ξεχωριστή οργάνωση. Επικεφαλής του βρίσκονται οι ανώτεροι αξιωματικοί, οι "μεγαλογαλονάδες". Στρατολογούνται ανάμεσα στους διανοούμενους. Αυτός είναι ο πιο λυσσασμένος εχθρός του προλεταριάτου' από τη νεανική τους ηλικία μορφώνονται σε ειδικές στρατιωτικές σχολές. Τους μαθαίνουν πώς να αποχτηνώνουν τους στρατιώτες, να υπερασπίζουμε την τιμή της "στολής", δηλαδή πώς να κρατάνε τους στρατιώτες σε πλέρια υποδούλωση και να τους μεταβάλλουν σε πiónια σκακιού. Οι πιο ικανοί απ'τούς αριστοκράτες αυτούς και μεγαλοαστούς γίνονται στρατηγοί και σκεπάζονται με σταυρούς και κορδέλες.

Οι αξιωματικοί δεν προέρχονται καθόλου από τις φτωχές τάξεις. Κρατάνε στα χέρια τους ολόκληρη τη μάζα των στρατιωτών. Και οι στρατιώτες είναι έτσι διαπαιδαγωγημένοι που δεν τολμούν να ρωτήσουν γιατί χτυπιούνται αναμεταξύ τους και δεν ξέρουν παρά να κοιτάνε στα μάτια τους ανωτέρους τους. Ένας τέτοιος στρατός, έχει για σκοπό προπαντός να καταστέλλει τα εργατικά κινήματα.

Στη Ρωσία, ο στρατός του τσάρου χρησιμοποιήθηκε περισσότερο από μια φορά για την καταστολή των εργατικών και αγροτικών εξεγέρσεων. Επί βασιλείας Αλεξάνδρου ΙΙ, πριν την απελευθέρωση των χωρικών, πολυάριθμες αγροτικές εξεγέρσεις καταπνίγηκαν από το στρατό. Το 1905, ο στρατός πυροβόλησε τους εργάτες στην εξέγερση της Μόσχας, έκανε εγκληματικές εκστρατείες στις Βαλτικές επαρχίες, στον Καύκασο, στη Σιβηρία το 1906 - 1908 κατέστειλλε τις εξεγέρσεις των χωρικών και προστάτεψε τις περιουσίες των γαιοκτημόνων κτλ. Στον πόλεμο τουφέκισε εργάτες στο Ιβάσαβο - Βόνσεενσκ και στην Κοστρόμα, κτλ. Οι σκληρότεροι υπήρξαν παντού οι αξιωματικοί και οι στρατηγοί.

Ακριβώς το ίδιο και στο εξωτερικό. Στη Γερμανία, ο στρατός του καπιταλιστικού κράτους, χρησιμοποιήθηκε το ίδιο για το στραγγάλισμα των εργατών. Η πρώτη εξέγερση των ναυτών κατεστάλη από το στρατό. Στη Γαλλία, ο στρατός πυροβόλησε περισσότερο από μια φορά τους απεργούς, τώρα τουφεκίζει τους επαναστατημένους Ρώσους εργάτες και στρατιώτες. Στην Αγγλία, τα τελευταία χρόνια ο στρατός έπνιξε πολλές φορές στο αίμα τις εξεγέρσεις των Ιρλανδών εργατών, των μισοσκλάβων Αιγύπτιων και χτύπησε τις εργατικές συγκεντρώσεις στην ίδια την Αγγλία. Στην Ελβετία, σε κάθε απεργία, βάζει σε κίνηση τα πολυβόλα και τη λεγόμενη εθνοφυλακή περισσότερο από μια φορά, η εθνοφυλακή αυτή πυροβόλησε ενάντια στους προλετάριους. Στις Ενωμένες Πολιτείες της Αμερικής, ο στρατός πυρπόλησε και λεηλάτησε ολόκληρες εργατικές πολιτείες (λόγου χάριν, κατά την απεργία του Κολοράδο). Οι στρατοί των καπιταλιστικών κρατών συμμαχούν σήμερα για να πνίξουν την επανάσταση των εργατών στη Ρωσία, στην Ουγγαρία, στα Βαλκάνια, στη Γερμανία και για να καταστείλλουν την προλεταριακή επανάσταση σ' ολόκληρο τον κόσμο.

Αστυνομία και χωροφυλακή.- Το καπιταλιστικό κράτος, έξω από τον ταχτικό στρατό του, κατέχει ακόμα ένα σώμα από εξασκημένους αχρείους και στρατεύματα ειδικά εκπαιδευμένα για την πάλη ενάντια στους εργάτες. Είναι αλήθεια ότι αυτοί οι θεσμοί (λ.χ. η αστυνομία) έχουν επίσης για σκοπό του αγώνα ενάντια στους κλέφτες και τη διατήρηση της λεγόμενης "προσωπικής και υλικής ασφάλειας" των πολιτών' μα διατηρούνται επίσης για να κυνηγούν, να καταδιώκουν και να τιμωρούν τους δυσारेστημένους εργάτες. Στη Ρωσία, οι πράκτορες της αστυνομίας ήτανε οι πιο σίγουροι υπερασπιστές των γαιοκτημόνων και του τσάρου. Η πιο χτηνώδικη αστυνομία ήταν, σ' όλα τα καπιταλιστικά κράτη, η μυστική αστυνομία (η πολιτική αστυνομία, που ονομαζόταν σε μας Οχράνα) όπως και η χωροφυλακή. Πλάι τους, εργάζεται ένα πλήθος από ντέντεχτιβ, προβοκάτορες, χαφιέδες, απεργοσπάστες και τόσοι άλλοι.

Πολύ ενδιαφέρον, απ' αυτήν την άποψη, έχει ο τρόπος που ενεργεί η αμερικανική μυστική αστυνομία. Βρίσκεται σε σχέσεις με αναρίθμητα γραφεία ιδιωτικών ή ημιεπίσημων ντέντεχτιβ. Οι περίφημες περιπέτειες του Νατ Πίγκερτον ήτανε στην πραγματικότητα οργανωμένες επιθέσεις εναντίον των εργατών. Οι προβοκάτορες βάζανε μπόμπες, στα σπίτια των εργατικών ηγετών και προσπαθούσαν να τους σπρώξουν σε δολοφονίες καπιταλιστών.

Οι ίδιοι ντέντεχτιβ στρατολογούν μια μεγάλη ποσότητα από απεργοσπάστες (που ονομάζονται scabs) καθώς επίσης και αποσπάσματα από οργανωμένους αλήτες που σκοτώνουν με πρώτη ευκαιρία τους απεργούς. Δεν υπάρχει ατιμία που να μην μπορούν να την κάνουν οι ληστές αυτοί, στην υπηρεσία του "δημοκρατικού" κράτους των Αμερικάνων καπιταλιστών.

Η Δικαιοσύνη, στο αστικό κράτος είναι ένα μέσο άμυνας για την μπουρζουαζία' καταδικάζει προπαντός εκείνους που θα τολμήσουν να προσβάλλουν την καπιταλιστική ιδιοκτησία και το καπιταλιστικό σύστημα. Η δικαιοσύνη αυτή κατεδίκασε το Λήμπκνεχτ στα κάτεργα και απάλλαξε τους δολοφόνους του. Οι δικαστικές αρχές ενεργούν με την ίδια αυστηρότητα όπως και οι δήμιοι του αστικού κράτους. Η κόψη της ρομφαίας τους στρέφεται ενάντια στους φτωχούς και όχι ενάντια στους πλούσιους.

Αυτοί είναι οι θεσμοί του καπιταλιστικού κράτους που'χουν για σκοπό την άμεση και χτηνώδη καταπίεση της εργατικής τάξης.

Ανάμεσα στα μέσα ηθικής υποδούλωσης της εργατικής τάξης, που βρίσκονται στη διάθεση του καπιταλιστικού κράτους, πρέπει να αναφέρουμε τρία που είναι και τα κυριότερα : Το επίσημο Σχολείο, η επίσημη Εκκλησία, ο επίσημος Τύπος - που υποστηρίζονται τουλάχιστον από το αστικό κράτος.

Η μπουρζουαζία καταλαβαίνει πολύ καλά ότι δεν μπορεί να τα βγάλει πέρα με τις εργατικές μάζες μόνο με τη χτηνώδη βία, της χρειάζεται λοιπόν να πλέξει γύρω απ'τά μυαλά των μαζών ένα λεπτό αράχτινο ιστό. Το αστικό κράτος θεωρεί τους εργάτες σα γομάρια : Πρέπει τα ζώα αυτά να δουλεύουν, αλλά να μη δαγκώνουν. Πρέπει λοιπόν όχι μονάχα να τα σκοτώνουν και να τα ντουφεκίζουν μόλις δαγκάσουν, μα και να τα δαμάζουν, να τα τιθασεύουν, όπως κάνουν ορισμένοι ειδικοί στα θηριοτροφεία. Με τον ίδιο τρόπο, εκπαιδεύει το καπιταλιστικό κράτος για την αποχτήνωση, την αποβλάκωση και την τιθάσσευση του προλεταριάτου, τεχνικούς δασκάλους και αστούς καθηγητές, παπάδες και μητροπολιτάδες, ψευτοσυγγραφείς και αστούς δημοσιογράφους. Στο σχολείο, οι ειδικοί αστοί μαθαίνουν στα παιδιά, από την τρυφερή τους ηλικία, να υπακούνε στο Κεφάλαιο, να περιφρονούν και να μισούν τους επαναστάτες. Τους λένε παραμύθια που να κοιμούνται ορθοί μπρός στην επανάσταση και το επαναστατικό κίνημα' εξυμνούν τους τσάρους, τους βασιλιάδες, τους βιομήχανους κλπ.' οι πλερωμένοι παπάδες από το αστικό κράτος κηρύχνουνε στις εκκλησίες : "Δεν υπάρχει εξουσία που να μην προέρχεται από το θεό", οι αστικές εφημερίδες σφυρίζουν όλη την ώρα στο αυτί των εργατών αναγνώστών τους, το αστικό αυτό ψέμα. Κάτω από τέτοιες συνθήκες είναι εύκολο στον εργάτη να βγει από το τέλμα του;

Ένας γερμανός ιμπεριαλιστής ληστής έγραψε : "Έχουμε ανάγκη όχι μόνο από τα πόδια των στρατιωτών, μα και από το μυαλό τους και την καρδιά τους". Το αστικό κράτος αγωνίζεται ακριβώς να κάνει την εργατική τάξη υποταχτικό ζώο, που να δουλεύει σαν άλογο, να παράγει υπεραξία και να μένει ολότελα ήσυχο. Έτσι, το καπιταλιστικό σύστημα εξασφαλίζει την ανάπτυξή του. Η εκμεταλλευτική μηχανή γυρίζει. Από την ξεζουμισμένη εργατική τάξη, βγάζει συνεχώς υπεραξία. Και το καπιταλιστικό κράτος στέκει άγρυπνος φρουρός για να μην ξεσηκωθούνε οι μισθωτοί σκλάβοι του κεφαλαίου.

13. Κύριες αντιφάσεις του καπιταλιστικού συστήματος

Πρέπει τώρα να ψάξουμε να βρούμε αν η αστική κοινωνία είναι καλά συγκροτημένη. Ένα πράγμα είναι καλό και στερεό μόνον, όταν όλα του τα μέρη είναι καλά προσαρμοσμένα τό'να με τ'άλλο. Ας πάρουμε το μηχανισμό ενός ρολογιού: λειτουργεί κανονικά και χωρίς να σταματάει, μόνον όταν κάθε ρόδα είναι καλά προσαρμοσμένη με τη δουλειά της, δόντι με δόντι. Ας κοιτάξουμε τώρα την καπιταλιστική κοινωνία. Εύκολα παρατηρούμε ότι δεν είναι καθόλου στερεά, συγκροτημένη όπως φαίνεται, και ότι αντίθετα παρουσιάζει πολύ μεγάλες αντιφάσεις και φανερώνει μεγάλα ρήγματα.

Στο καπιταλιστικό σύστημα προ παντός δεν υπάρχει οργανωμένη παραγωγή και διανομή των εμπορευμάτων, υπάρχει αναρχία στην παραγωγή. Τι πάει να πει αυτό; Αυτό πάει να πει ότι κάθε επιχειρηματίας καπιταλιστής (ή κάθε ένωση καπιταλιστική) παράγει εμπορεύματα ανεξάρτητα από τους άλλους καπιταλιστές. Δεν είναι ολάκερη η κοινωνία που λογαριάζει τι της χρειάζεται μα απλούστατα οι βιομήχανοι, που παράγουν με τον

αποκλειστικό σκοπό να πραγματοποιήσουνε όσο το δυνατό μεγαλύτερο κέρδος και να χτυπήσουν τους ανταγωνιστές τους στην αγορά. Αυτός είναι ο λόγος που συμβαίνει καμιά φορά να παράγονται πάρα πολλά εμπορεύματα (πρόκειται βέβαια για την προπολεμική κατάσταση) και να μην μπορούν να πωληθούν, γιατί αδυνατούν να τ'αγοράσουν οι εργάτες μη έχοντας χρήματα. Επέρχεται τότε κρίση' τα εργοστάσια κλείνουνε και οι εργάτες ρίχνονται στο πεζοδρόμιο.

Η αναρχία στην παραγωγή επί πλέον φέρνει την πάλη για την αγορά' κάθε παραγωγός θέλει να πάρει από τον άλλον τους αγοραστές του, να τους τραβήξει με το μέρος του, να μονοπωλήσει την αγορά. Η πάλη αυτή παίρνει διάφορες μορφές, διάφορες όψεις, αρχίζοντας από την πάλη ανάμεσα σε δυο βιομηχάνους και τελειώνοντας με τον παγκόσμιο πόλεμο ανάμεσα στα καπιταλιστικά κράτη για το μοίρασμα των αγορών ολόκερου του κόσμου. Δεν πρόκειται πια εδώ για ολοκληρωτικά μέρη της καπιταλιστικής κοινωνίας, που πιάνονται τό'να από τ'άλλο, μα για μια πραγματική σύγκρουση ανάμεσά τους.

Έτσι, η πρώτη αιτία της εξάρθρωσης του καπιταλισμού, είναι η αναρχία στην παραγωγή, που εκδηλώνεται με τις κρίσεις, το συναγωνισμό και τους πολέμους.

Η δεύτερη αιτία της εξάρθρωσής του είναι ο χωρισμός σε τάξεις. Γιατί, η καπιταλιστική κοινωνία δεν είναι στο βάθος μια και μόνο κοινωνία' είναι κομμένη σε δυο κοινωνίες' στους καπιταλιστές από τη μια μεριά, στους εργάτες και τους φτωχούς χωρικούς από την άλλη. Οι δυο αυτές κοινωνίες βρίσκονται ανάμεσά τους, σε κατάσταση συνεχούς, ασυμφιλίωτης, ασίγαστης εχθρότητας, που εκφράζεται με την πάλη των τάξεων. Ας δούμε ξανά ότι τα διάφορα μέρη της καπιταλιστικής κοινωνίας, όχι μόνο δεν είναι προσαρμοσμένα τό'να με τ'άλλο, μα αντίθετα βρίσκονται σε διαρκή ανταγωνισμό ανάμεσά τους.

Θα καταρρεύσει ο καπιταλισμός, ναι ή όχι; Η απάντηση εξαρτάται από την ακόλουθη εξέταση: αν παρακολουθώντας την ανάπτυξη που πήρε ο καπιταλισμός μέσα στους αιώνες, βρίσκουμε πως η εξάρθρωσή του εξακολουθεί να ελαττώνεται, τότε μπορούμε να πούμε πως η ζωή του θα είναι μακριά' αν όμως ανακαλύψουμε αντίθετα, ότι με τον καιρό τα διάφορα μέρη της καπιταλιστικής κοινωνίας συγκρούονται αναπόφευχτα όλο και πιο δυνατά τό'να με τ'άλλο, και ότι τα ρήγματα αυτής της κοινωνίας πρέπει το ίδιο αναπόφευχτα να μεταβάλλονται σε άβυσσους, τότε μπορούμε να του ψάλλουμε το "Αιωνία η μνήμη".

Χρειάζεται λοιπόν να μελετήσουμε την εξέλιξη του καπιταλιστικού συστήματος.

[1] Μιλάμε εδώ για τη μεταβολή των τιμών ανεξάρτητα από την αξία του νομίσματος, χωρίς να λογαριάσουμε αν το νόμισμα είναι χρυσός ή χαρτί ή αν είναι περισσότερο ή λιγότερο άφθονο. Οι μεταβολές αυτές μπορεί να είναι πολύ μεγάλες, και τότε εκδηλώνονται σ'όλα τα εμπορεύματα μαζί' δεν εξηγούνται λοιπόν από τις διαφορές τιμών ανάμεσα στα εμπορεύματα. Λόγου χάρη, μια μεγάλη ποσότητα χαρτονόμισμα εξομοιώνει φοβερά τις τιμές σ'όλες τις χώρες. Μα η ακρίβεια αυτή δεν εξηγεί ακόμη γιατί ένα εμπόρευμα στοιχίζει ακριβότερα από ένα άλλο. (Σ.τ.Σ)

Εισαγωγή: Το πρόγραμμά μας

Κεφάλαιο I: Το καπιταλιστικό σύστημα

Κεφάλαιο II: Εξέλιξη του καπιταλιστικού συστήματος

Κεφάλαιο III: Ο κομμουνισμός και η δικτατορία του προλεταριάτου

Κεφάλαιο IV: Πως η εξέλιξη του καπιταλισμού οδήγησε στην κομμουνιστική επανάσταση (Ο ιμπεριαλισμός, ο πόλεμος και η χρεωκοπία του καπιταλισμού)

Κεφάλαιο V: Δεύτερη και Τρίτη Διεθνής
